

uit de rechtse pers

CDA voorbij de eeuwwisseling

De ontwikkelingen in Oost-Europa en de ex-USSR trekken diepe sporen binnen heel links. Maar niet alleen daar. De christen-demokratische internationale organiseert begin dit jaar in Santiago een conferentie waarop het CDA met haar zusterpartijen de gevolgen van "de democratische wereldrevolutie", die in 1989 met de val van de Berlijnse muur is ingezet, gaat bespreken. In drie opeenvolgende nummers van *Christen Democratische Verkenningen* verschenen vorig jaar lange artikelen vanuit het Wetenschappelijk Instituut van het CDA over de internationale strategie van de christen-democratie. Hieronder de belangrijkste punten uit het laatste artikel in deze serie.

"Ook voor de christen-democratie is het jaar 1989 van centrale betekenis, als markeringpunt voor de zich doorzettende democratische wereldrevolutie in Oost en Zuid, maar ook als de merksteen voor de afsluiting van wat we het naoorlogse tijdperk zouden kunnen noemen.

Daarmee kunnen we constateren, dat twee belangrijke perioden in de christen-democratie zijn afgesloten. Vanaf het eind van de vorige eeuw tot aan de Tweede Wereldoorlog is in West en Midden Europa de christen-democratie een van de belangrijkste en in sommige landen de belangrijkste politieke actor geweest in het proces van democratisering, armoedebestrijding en modernisering.

Na de Tweede Wereldoorlog heeft de christen-democratie die erfenis proberen over te brengen vooral op het Latijns-Amerikaanse continent, toen daar dezelfde agenda aan de orde was. In Europa beleefden

de christen-democraten hun *'finest hour'* in hun verantwoordelijke rol bij het economische en maatschappelijke herstel, en vooral als de bouwmeesters van de Europese eenheid en als de ruggegraat van de defensie tegen Sowjet-hegemonie en totalitarisme.

De wederopbouw is meer dan voltooid; de buitenarchitectuur van het Europese huis is vrijwel klaar; de Jalta-orde is aan duigen; de hegemoniale dreiging is omgeslagen in een bedelpartij om economische en humanitaire hulp. (...)

Voor de christen-democratie treedt daarom in vele Europese landen de derde fase in, waarin het opnieuw aankomt om de relevantie van haar uitgangspunten te bewijzen voor de grote nieuwe maatschappelijke uitdagingen. Maar tezelfdertijd - we spraken eerder over *'ungleichzeitige Gleichzeitigkeit'* - staat de christen-democratie in andere continenten nog steeds voor dezelfde opgaven, als waarin zij hier in haar eerste fase stond. En in Midden en Oost Europa staat zij voor opgaven, die eerder op de tweede fase hier lijken. (...)

Nieuwe kansen Daar is op de allereerste plaats uiteraard de democratische beweging die zich wereldwijd aan het doorzetten is. (...) De christen-democratie heeft ten aanzien van de nieuwe democratische ruimte een boodschap en een opdracht. Het blijft keer op keer noodzakelijk om onszelf en anderen eraan te herinneren, wat verval van dictaturen en totalitaire systemen voor goed is. Wat het betekend heeft in het leven van individuen en gemeenschappen. Wat het nog betekent op die talrijke plaatsen, waar de democratische revolutie zich nog niet heeft doorgezet. (...)

Daar is vervolgens het einde van de bi-polariteit in de wereldverhoudingen. Het is de bi-polariteit, die handelen en denken van de volkeren in Oost en West ruim veertig jaar lang bepaald heeft, en die, zoals we weten waarschijnlijk de belangrijkste factor voor de coalitie-keuzen in ons eigen land in de afgelopen vijftien jaar is geweest. (...)

Ten derde is er de zich in de jaren tachtig aftekenende of doorzettende doorbraak op een groot aantal gebieden van de technologie, inclusief de biotechnologie. Het afscheid van het tijdperk van de fabriekschoorstenen heeft veel goeds meegebracht: de produktie van de goederen wordt steeds minder een zaak van fysieke menselijke inspanning, en meer een van kennis en verantwoordelijkheid. (...)

Geen van de grote vraagstukken op het gebied van veiligheid, rechtshandhaving, criminaliteitsbestrijding, milieu, economie zijn nog op te lossen op nationaal, of zelfs continentaal niveau. Er is duidelijk een wederzijdse afhankelijkheid. De milieuproblematiek heeft geleerd, dat tegenover de machteloosheid van sommige volkeren op militair of economisch terrein hun onmisbaarheid en daarmee hun machtspositie staat op bijvoorbeeld het milieuterrain. (...)

Maar er is zeker ook een wereldwijde psychologische revolutie, die zich in ieder geval uit op drie terreinen: - het centraal stellen van de menselijke persoon en derhalve van de mensenrechtenproblematiek. (...) - het wereldwijd zich verbredend bewustzijn, dat de mens, de persoon zelf de bepalende actor is ter zake van zijn lot, zijn omstandigheden; subject is ten

aanzien van maatschappelijke en politieke ontwikkelingen. (...) - het onomkeerbare emancipatieproces, van gelijkberechtiging en gelijke kansentoedeling primair van man en vrouw. (...)

Bedreigingen Alleen maar kansen? Het afsluiten van de naoorlogse periode heeft nieuwe vormen van onderdrukking, parasitisme en onverantwoordelijkheid zichtbaar gemaakt.

Op de eerste plaats de groeiende kloof in inkomen maar ook welzijn tussen de traditioneel rijken en de armen van deze wereld. (...) De demografische ontwikkeling is de volgende factor, hangt nauw met het vorige samen. Niemand heeft nog een antwoord op de consequenties van de mondiale bevolkingsgroei, in laten we zeggen vijftig jaar. (...) Daar is op de derde plaats de dreiging van uitputting, overbelasting en vernietiging van schepping, natuur en natuurlijk hulpbronnen. (...) Wie spreekt over schepping, kan niet om de scheppingsorde heen en de nieuwe ethische problematiek, die alles te maken heeft met de nieuwe technologische mogelijkheden van de mens. (...) In deze rij hoort zeker ook thuis de mondialisering van de criminaliteit, maar ook de al vermelde waarschijnlijkheid van de toename in aantal en destructie van lokale en regionale, van etnische en religieuze conflicten. (...) Maar misschien is de grootste bedreiging, en dus uitdaging met name voor de christen-democratie, gelegen in de nieuwe mondiale masa-cultuur, en de gevolgen daarvan, de reacties daarop. Commercialisering en consumentisme verdragen zich al niet met de milieuproblematiek en de overlevingskansen

uit de rechtse pers

tiel en de overlevingskansen van degenen, die er part noch deel aan hebben. Maar het openbreken van de traditionele verbanden brengt de problematiek van vervreemding, non-participatie, ook in het democratisch proces, van nieuwe vormen van onderdrukking bepaalde culturen en waardeopvattingen en van mondiale beïnvloedingsmonopolies met zich. (...)

Een nieuw handvest

Het bestaande politieke manifest van de christen-democratie is van midden jaren zeventig. (...) De afsluiting van het naoorlogse tijdperk en de revolutionaire gebeurtenissen van deze jaren vragen een nieuw appèl. Dat is het eerste gegeven. Een appèl aan de generatie die verantwoordelijkheid moet dragen, een presentatie van waar de christen-democratie de komende tien, twintig jaar voor staat, moet uitgaan van die waterscheiding van 1989. En daarom is het goed, dat het Handvest zou beginnen met een hoofdstuk, waaruit blijkt, dat de christen-democratie zich volledig bewust is van die waterscheiding met z'n nieuwe kansen en uitdagingen. Toekomstgerichtheid als handelsmerk, bewustzijn van het nieuwe. Pas op die basis kan men ten aanzien van bepaalde ontwikkelingen een zekere distantie nemen, en uit de traditie waarden behouden. Daarom een pleidooi voor 1989 als nieuwe start van een programma 'Voorbij de jaarwisseling'. (...) De mondialiteit van de problematiek maakt het noodzakelijk een wereldwijd programma op te stellen. En de paradox daarvan is dat een programma, dat alleen wereldwijd geldige uitspraken doet, in abstractie en algemeenheid terugvalt: een wereldwijd programma, wil het zeggingskracht in alle situaties hebben, is noodzakelijkerwijze een combinatie van verscheidenheid en algemeenheid. (...) 'Ungleichzeitige

Gleichzeitigkeit' betekent dan ook een aparte benadering voor de christen-democratie in de derde fase (de rijke wereld), in de tweede fase (de rijke wereld), en het Zuiden. Het betekent in ieder geval, dat het nieuwe Handvest niet meer Europeancristisch mag zijn: 'Voorbij Europa'. (...)

Wereldgemeenschap

Een programma dat werkelijk wereldwijd zeggingskracht heeft, moet paradoxalwijze afzien van algemeenheid en algemene prioriteitenstelling. Juist aan het aangepaste antwoord op de noden van elk van de drie kringen, waarin de mensheid leeft, ontleent het zijn zeggingskracht, relevantie en herkenbaarheid. Maar het kan daarmee niet volstaan. Het behoeft een afronding in een agenda voor mondialiteit. (...) Alle staten en volkeren hebben belang bij en dienen te werken aan een programma voor opbouw van een nieuwe mondiale orde.

Als eerste punt schiet dan onmiddellijk naar voren de noodzaak van een internationale veiligheidsorde. Die noodzaak kwam al onverwacht scherp aan het licht bij de Golfoorlog. En iedereen kan op z'n vingers natellen, dat een *Pax Americana* op den duur niet wereldwijd wordt geaccepteerd. Maar er is wel een vrede nodig, waarbij door het beëindigen van de wapenwedloop tussen Oost en West op termijn niet onwaarschijnlijk ook in de wereldverhoudingen op militair gebied grote relatieve veranderingen zouden komen. (...)

Maar een breed gedragen en duurzame veiligheids- en rechtsorde, met een effectief handhavingsmechanisme komt moeilijk tot stand en zal nooit standhouden, als dat niet verankerd is in een economische orde, waar allen belang bij hebben. Het vraagt niet om onmiddellijke nivellering of herverdeling. Het gaat om het opheffen

van de automatismen en mechanismen van vergroting van de verschillen; het gaat om een orde van mobiliteit, waarbij naties en volkeren, die zich inspannen, de kans krijgen om er bovenop te komen; en het gaat om een internationale structuur, waarbij de echt zwakken de kans krijgen te overleven en een nieuwe start te maken. (...) Op geen terrein wordt het gezamenlijke belang van alle volkeren duidelijker ten aanzien van een nieuwe wereldorde als op het terrein van het milieu. (...) Er is helaas nog een vierde terrein, waarop een nieuwe internationale orde onontkoombaar is. 1989 was ook het jaar van de inval van de Verenigde Staten in Panama. Ook dat kan gezien worden als een markeringspunt in het besef dat de snelle en reservaatloze internationalisering van de misdaad op wereldschaal, een mondiale aanpak van de bestrijding vergt om effectief te zijn. Effectief en op een deugdelijke rechtsgrond gebaseerd. Dat kan structureel nooit een unilaterale actie zijn, maar de noodzaak van ingrijpen wordt er niet minder om. De opbouw van een nieuwe internationale orde tot voorkoming en bestrijding van de misdaad is nodig. (...)

De wereld kan niet overleven zonder werelddordening en wereldrechtshervorming, zelfs niet zonder mondiale rechtshandhaving. Op de vier genoemde terreinen betekent dat niet minder dan vormen van wereldgezag. Het overleg- en aanbevelingsniveau wordt overstegen. Terzelfder tijd zijn de machtsverhoudingen, zoals die in de eind-oorlogse opzet van de Verenigde Naties zijn neergelegd, aanzienlijk veranderd. In de komende decennia staat wellicht als historisch meest verreikende uitdaging op de agenda de vormgeving van de democratie op het niveau van de volkerengemeenschap. (...)

Volgende millennium

De herziening van het Handvest van de Internationale Christen-Democratie is een zaak, die allereerst realiteit moet worden in de discussies binnen de partijen. (...) Het handvest moet ook realistisch zijn: ook de mondiale samenleving is niet maakbaar, en naarmate de problemen verder van huis liggen is het gemakkelijker ze een idealistisch toonzetting te geven. Maar realisme is iets anders dan kortzichtigheid, of vastgraven in eigenbelang. (...) Het Handvest moet het besef van de revolutionaire veranderingen uitdragen, waarvoor we staan. (...) Daden zijn nodig én woorden. In de welvaartsstaten moet een niet-populaire boodschap worden gebracht; wat daar op het spel staat vraagt verduidelijking. In de post-socialistische staten moeten verwachtingen worden gematigd. In de nietgeïndustrialiseerde landen moet de klemtoon worden gelegd op de eigen verantwoordelijkheid. (...) De christen-democratie moet vooruit kijken, voorbij Europa, voorbij de eeuwwisseling. Meer dan de eerdere oproepen, dat de rijken en machtigen in de wereld de armen en zwakken onder hun hoede zouden nemen en helpen. Het wettelijk nieuwe is dat het niet alleen gaat om coalities tussen continenten, maar dat het gaat om een programma van allen voor leven, kwaliteit van leven en overleven op heel de aarde, en nog verder het voortbestaan van die aarde en van die schepping. Dat zou het nieuwe Handvest moeten maken tot een wereldwijd manifest. Dat zou ook de inzet van het gesprek moeten zijn van de christen-democratie met kerken, met wetenschappers, met allen die zich inzetten voor humaniteit en behoud van de schepping."

(uit: "Een wereldwijd programma voor de christen-democratie", in Christen Democratische Verkenningen, nummer 10/91)

Robert Went